

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ПАЛЧУК ЮРІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 613:378

**ПЕДАГОГІЧНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ
ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Чайка Володимир Мирославович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, директор інституту педагогіки і
психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Гусак Петро Миколайович,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри соціальної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Башавець Наталія Андріївна,
Одеський інститут фінансів Українського
державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
завідувач кафедри фізичного виховання.

Захист відбудеться «27» січня 2012 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 26 грудня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Гуманізація навчально-виховного процесу вищої економічної школи вимагає збереження здоров'я сучасного студента як основи його працездатності, конкурентоспроможності на ринку праці, позитивних емоцій, професійних здобутків.

У вимогах освітнього стандарту до підготовки економістів зазначено, що рівень господарювання і фінансовий стан держави залежать не тільки від нормативних документів, а, насамперед, від складу персоналу, його економічних знань і професійних умінь, підприємницьких здібностей та інших людських якостей. У реалізації основних професійних функцій (вивчати ринок; прогнозувати динаміку попиту, пропозицій та рівень ринкових цін на продукцію; розробляти нормативи і норми витрати обмежених економічних ресурсів; складати бізнес-плани виробництва нових конкурентоспроможних товарів; розробляти інвестиційні проекти та ін.) економісту необхідні не тільки фундаментальна економічна підготовка, професійні знання, розрахунково-аналітичні вміння, але й такі фізичні якості, як сила, витривалість, гнучкість, оскільки його робота вимагає значних фізичних і психічних затрат енергії, великої концентрації уваги, пам'яті, спостережливості.

За останні роки зросла захворюваність студентів на різні хвороби: туберкульоз, грип, СНІД, кишкові інфекції, тяжкі форми сальмонельозу, дизентерії, гепатитів. Неухильно збільшується кількість студентів-інвалідів, випадків інсультів та інфарктів в учнівської та студентської молоді.

Результати емпіричного дослідження свідчать, що значна частина викладачів ВНЗ не готові до здоров'язбережувальної діяльності, недооцінюють значення гуманітарних дисциплін у структурі освітнього процесу як засобу формування культури і зміцнення здоров'я студентів. Заняття фізичною культурою у багатьох ВНЗ характеризуються пріоритетом спрямованості на формування рухових умінь і навичок для досягнення комплексу фізкультурних нормативів, викладачами недостатньо впроваджуються в освітній процес технології здоров'язбереження, спрямовані на формування в студентів потреби в здоровому способі життя.

Проблема навчання і виховання здорової людини, створення сприятливих для здоров'я умов навчання вивчалася багатьма представниками педагогічної науки. Відповідні аспекти можна знайти в працях К. Гельвеція, А. Дістервега, Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстого. Серед класиків педагогіки, що приділяли увагу проблемі здоров'язбереження учнів, можна назвати П. Блонського, Л. Виготського, М. Пирогова, В. Сухомлинського, К. Ушинського.

На сучасному етапі дослідження проблеми здоров'язбереження здійснюється на міждисциплінарному рівні. Феномени здоров'я і здорового способу життя вивчаються не тільки медициною, але і філософією, соціологією, психологією, педагогікою і створеними на стику наук такими дисциплінами, як акмеологія, валеологія, ортобіотика.

Питання здоров'язбережувального навчання стали предметом досліджень М. Антропової, І. Брехмана, Д. Вороніна, М. Гончаренко, П. Гусака, Л. Жуковської, Н. Завидівської, В. Казначесва, Л. Кожевнікової, В. Колбанова, В. Пегова, В. Петленко, О. Самчук, В. Сержантова та ін. Проблема здоров'язбереження в умовах педагогічного експерименту відображена в працях В. Базарного, Н. Башавець, А. Наїна та ін.

Незважаючи на вагомі результати дослідження проблеми, залишаються нерозв'язаними суперечності, що стосуються реалізації педагогічних здоров'язбережувальних технологій у вищому економічному закладі, зокрема між:

- зростаючими потребами соціального замовлення на якісну економічну освіту за умови збереження здоров'я студентів і динамічним погіршенням стану їхнього здоров'я, ігноруванням потенціалу дисциплін валеолого-оздоровчого спрямування, педагогічних здоров'язбережувальних технологій;

- низьким рівнем розвитку у студентів спонукань до здоров'язбереження і їх важливим значенням для саморозвитку, самореалізації в навчанні, спілкуванні з урахуванням потреб майбутньої професійної діяльності;

- необхідністю використання педагогічних здоров'язбережувальних технологій, інноваційних перетворень у сучасній вищій економічній школі з урахуванням їх оздоровчої спрямованості і невідповідності викладачів до здійснення цієї роботи, недостатнім рівнем готовності до здоров'язбережувальної діяльності, що призводить до домінування спортивної, а не оздоровчої спрямованості навчання.

Актуальність проблеми дослідження і прагнення розв'язати означені суперечності обумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Педагогічні здоров'язбережувальні технології в системі підготовки фахівців економічного профілю».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації пов'язана з планом науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в дослідженні проблеми «Теоретико-методичні основи професійної підготовки фахівців в умовах реалізації ідей Болонської угоди» (№ 0108U000536) і затверджена на засіданні вченої ради ТНПУ ім. В. Гнатюка (протокол № 6 від 22.01.2008 р.). Тема узгоджена у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології Академії педагогічних наук України (протокол № 3 від 25.03.2008 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього економіста.

Предмет дослідження – педагогічні здоров'язбережувальні технології як компонент професійної підготовки майбутніх економістів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічну технологію здоров'язбереження в системі професійної підготовки студентів вищих економічних навчальних закладів.

Для досягнення мети і доведення гіпотези дослідження визначено такі **завдання**:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної і валеологічної літератури визначити стан проблеми в теорії і практиці реалізації здоров'язбережувальних педагогічних технологій в сучасній освіті, уточнити сутність основних понять дослідження.

2. Обґрунтувати компоненти, зміст і функції здоров'язбереження в освітньому просторі економічного вищого навчального закладу, виявити здоров'язбережувальний потенціал предметів гуманітарного циклу.

3. На основі аналізу освітніх технологій розробити модель педагогічної здоров'язбережувальної технології в системі професійної підготовки майбутнього економіста.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої педагогічної здоров'язбережувальної технології в умовах освітнього процесу економічного вищого навчального закладу.

Теоретико-методологічною основою дослідження є філософські, соціально-психологічні і педагогічні концепції вітчизняних і зарубіжних авторів, які сформували гносеологічне ядро дисертаційного дослідження, що дало змогу обґрунтувати феномен здоров'язбереження і фактори його формування:

- ідеї антропоорієнтації педагогічного процесу, відображені в працях А. Дістервега, П. Каптерева, Й. Песталоцці, Л. Толстого, М. Пирогова, К. Ушинського;

- ідеї гуманізації освітнього процесу М. Мухіна, В. Сухомлинського, Л. Тодорова, Г. Кумарина, Н. Щуркової;

- концепція особистісно орієнтованого підходу в педагогіці І. Беха, Е. Бондаревської, Ю. Кулюткіна;

- концепція рефлексивно-гуманістичної психології і педагогіки співтворчості М. Амосова, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, А. Орлова, К. Роджерса;

- концепція валеологічної освіти І. Брехмана, Е. Вайнера та ін;

- ідеї психогігієни праці учителя Ф. Ерісмана, І. Радченка.

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань підвищення якості навчання і педагогічної кваліметрії (Е. Зеєр, В. Кальней, М. Поташнік, Н. Селезньова, А. Субетто, С. Шишов, В. Федоров); духовного і тілесного, ментального і фізичного у філософії і науці (Гіппократ, Р. Декарт, Г. Лейбниц, Платон); формування здоров'я, обліку психофізіологічних особливостей особистості в навчальному процесі в історії педагогіки й освіти (В. Бехтерев, П. Блонський, Я. Коменський, П. Лесгафт, Дж. Локк,

М. Монтессорі, Й. Песталоцці, П. Пирогов, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.); концептуальних основ валеологічної освіти (Г. Апанасенко, Р. Баєвський, І. Брехман, Е. Вайнер, В. Колбанов, Ю. Лісцин, В. Петленко, Л. Татарнікова, Г. Царегородцев); психології здоров'я (Б. Братусь, О. Васильєва, Г. Нікіфоров, Ф. Філатов); теорії вітагенної освіти (А. Белкін, Н. Вербицька, Н. Жукова); теорії рефлексії (В. Давидов, І. Лернер, С. Степанов, В. Чайка, Г. Цукерман).

Для перевірки та вирішення завдань дослідження використано комплекс таких **методів** наукового дослідження:

- теоретичні (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, моделювання, класифікація, прогнозування) – для з'ясування сутності базових понять дослідження, визначення теоретико-методологічної сутності здоров'язбереження в науковій літературі;

- емпіричні (спостереження, опитування, анкетування, тестування, педагогічний експеримент, діагностика фізичного і психічного стану) – для вивчення рівня сформованості готовності до здоров'язбереження майбутнього економіста, перевірки ефективності педагогічної технології формування досліджуваного феномена;

- математичної статистики – для обробки результатів експериментальної роботи, перевірки їх валідності та достовірності.

База дослідження: дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Буковинської фінансової академії (м. Чернівці) і Тернопільського національного економічного університету. На всіх етапах у дослідженні взяли участь 404 студенти: 120 – на констатувальному етапі, і 284 на експериментальному (з 1 по 3 курси навчання).

Теоретико-експериментальне дослідження здійснювалося у три етапи (2007–2011 рр.).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають в тому, що вперше:

- на основі структурно-функціональної моделі обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну здоров'язбережувальну технологію, яка відображає взаємозв'язок діагностичної мети, завдань, методологічних підходів (системний, особистісно-діяльнісний, міждисциплінарний), специфічних принципів (інтегративності, модульності, індивідуалізації і диференціації, неперервності, оздоровчої спрямованості), компонентів здоров'язбереження, етапів (діагностико-орієнтаційний, формуально-корекційний, генералізаційний), педагогічних умов (формування ціннісного ставлення до здоров'я; валеологізація змісту освіти в процесі вивчення гуманітарних дисциплін, валеологізація виховного процесу; організація валео-педагогічного моніторингу);

- виокремлено основні компоненти здоров'язбереження (аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний, вольовий), конкретизовано змістовий компонент здоров'язбереження, що охоплює розумове, фізичне, психогігієнічне, моральне, екологічне і статеве виховання студентської молоді;

уточнено функції здоров'язбереження (формувальна, інформативно-комунікативна, діагностична, адаптивна, рефлексивна, інтеграційна);

- визначено критерії (мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, фізкультурно-оздоровчий, рефлексивно-корегувальний) і рівневі показники сформованості готовності до здоров'язбереження (зацікавленість інформацією науково-практичного характеру щодо здоров'язбережувальної діяльності, внутрішня потреба в реалізації здорового способу життя, сформованість теоретико-прикладних знань в галузі здоров'язбереження, сформованість умінь і навичок в галузі реалізації здорового способу життя, здатність до адекватної самооцінки себе як суб'єкта освітнього здоров'язбережувального процесу).

У процесі дослідження подальшого розвитку набули форми, методи і засоби реалізації здоров'язбереження в освітньому процесі вищого економічного навчального закладу.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що підготовлено методичні рекомендації, спрямовані на розробку та реалізацію індивідуальних програм здоров'язбереження суб'єктів освітнього процесу вищої економічної школи. Розроблено й апробовано науково-методичний комплекс із забезпечення процесу здоров'язбереження майбутніх економістів.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Буковинської фінансової академії (довідка № 286 від 17.06.2011 р.), Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126.38/1540 від 4.07.2011 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка №3/3677 від 12.09.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі відображені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У статті «Вплив фізичної культури, спорту на виховання інтелектуальних, моральних якостей» авторським доробком є обґрунтування шляхів і засобів фізичного виховання студентів у контексті розвитку їх інтелектуальних і моральних якостей. У праці «Здоровий спосіб життя студентів-фінансистів БДФА» автором охарактеризовано основні методи формування здорового способу життя. У статтях «Здоров'язбереження у вищих навчальних закладах економічного профілю» і «Здоров'язбереження як освітня цінність та педагогічна категорія» особистим внеском здобувача є обґрунтування змісту понять «здоров'я», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетенція», «здоров'язбережувальний освітній простір вищого економічного навчального закладу». У тезах «Спортивно-масова робота серед студентів економічних вищих навчальних закладів» визначено напрями використання народного досвіду фізичного виховання у спортивно-масовій роботі зі студентами економічного ВНЗ.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у доповідях і виступах автора на науково-практичних конференціях, зокрема: міжнародних – «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 2007 р.), «Сприяння здоров'ю дітей та молоді: теоретико-методичні аспекти» (Луцьк, 2009 р.), «Фізична культура та спорт у навчальних закладах східно-європейських країн» (Чернівці, 2010 р.);

всеукраїнських – «Актуальні проблеми розвитку футболу в навчальних закладах» (Чернівці, 2003 р.), «Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання та спорту у навчальних закладах України» (Чернівці, 2011 р.); регіональних – «Роль фізичної культури і спорту у гармонійному вихованні студентської і учнівської молоді» (Івано-Франківськ, 2006 р.); на звітних наукових конференціях кафедри педагогіки інституту педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2007 – 2011 рр.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 12 наукових працях, з яких 4 статті опубліковані у фахових виданнях, 5 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 175 сторінках. Список використаних джерел містить 220 найменувань. У роботі 9 рисунків, 12 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено основні суперечності, мету, завдання, об'єкт, предмет, представлено положення наукової новизни, практичне значення роботи, особистий внесок автора, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дисертації у практику.

У **першому розділі** «Теоретичні передумови використання педагогічних здоров'язбережувальних технологій у вищих навчальних закладах економічного профілю» визначено основні поняття дослідження, охарактеризовано здоров'язбереження як педагогічну категорію та освітню цінність, охарактеризовано основні здоров'язбережувальні технології, з'ясовано структуру, зміст і функції процесу здоров'язбереження та педагогічні умови його реалізації в освітньому просторі економічного вищого навчального закладу.

Ф. Ерісман, П. Лесгафт, М. Пирогов і К. Ушинський підкреслювали зв'язок між способом життя людини і станом її здоров'я. Й. Песталоцці називав умовою життєвого успіху особистості сбалансованість між її фізичним і психічним здоров'ям. П. Каптерев указував на значення психологічного і морального оздоровлення людей, що втілювалося в його системі «морального загартовування». В. Сухомлинський вважав, що турбота про здоров'я і збереження життя є вищою цінністю і пріоритетною складовою діяльності педагога.

В теорії і практиці професійної освіти спостерігається інтерес до проблеми індивідуального здоров'я людини, що підтверджується великою кількістю досліджень провідних учених різних країн світу (Р. Айзман, І. Аршавський, М. Віленський, Ю. Лісцин, Л. Лубишева, В. Петленко, Л. Татарнікова, А. Щедрина та ін.).

У психолого-педагогічній літературі має місце ціла низка визначень поняття «здоров'я». Зазвичай виділяють п'ять критеріїв, що визначають здоров'я людини. Серед них: відсутність хвороби; нормальне функціонування організму в системі «людина – навколишнє середовище»;

повне фізичне, духовне, розумове і соціальне благополуччя; здатність адаптуватися до мінливих умов існування у довкіллі; здатність до повноцінного виконання основних соціальних функцій.

Виокремлюють духовне, моральне, психічне, соціальне, фізичне здоров'я. Всі означені види (форми) здоров'я між собою взаємозв'язані і взаємозалежні. Так, наявність кризових явищ у духовному чи моральному здоров'ї буде негативно впливати на соціальне здоров'я. У свою чергу, погіршення фізичного здоров'я обов'язково вплине на стан психічного тощо.

У підходах до визначення сутності здорового способу життя виділено три основних напрями: філософсько-соціологічний як інтегральний показник культури і соціальної політики суспільства; медико-біологічний, що розглядає його як гігієнічну поведінку, яка базується на науково-обґрунтованих санітарно-гігієнічних нормах; психолого-педагогічний, що відображає провідну роль мотиваційно-ціннісного ставлення до здоров'язбережувальної діяльності.

Під здоров'язбереженням розуміємо процес збереження і зміцнення здоров'я, спрямований на перетворення інтелектуальної й емоційної сфер особистості студента, підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших на основі усвідомлення студентом особистої відповідальності.

У педагогічному значенні феномен здоров'язбереження є поліфункціональною соціально-освітньою системою, що поєднує на гуманістичній основі просвітительські, спонукальні, аксіологічні та інструментальні фактори.

Системотвірною дефініцією дослідження є поняття «педагогічна здоров'язбережувальна технологія», що використовують як синонім до процесу формування здорового способу життя, культури здоров'я, валеологічної освіти, як медичні або гігієнічні засоби, як фізкультурно-оздоровчі технології. Різні підходи до тлумачення цього поняття ускладнюють використання здоров'язбереження в підготовці майбутніх фахівців у вищій економічній школі.

Здоров'язбережувальна освіта, що охоплює *розумове, фізичне, психогігієнічне, моральне, екологічне і статеve виховання*, являє собою систему наукових знань про різні аспекти здоров'я, практичних умінь і навичок його збереження в умовах інтенсивного навчального навантаження, а також світоглядних і морально-естетичних ідей, якими варто опанувати студентам в освітньому процесі.

Виокремлено три блоки змісту освіти, у яких відображені проблеми здоров'я: *інваріантний, варіативно-фаховий і варіативно-індивідуальний*.

З'ясовано, що здоров'язбережувальна технологія забезпечує сприятливі умови навчання студента у ВНЗ (відсутність стресу, адекватність вимог, адекватність методик навчання і виховання, їх раціональна організація).

Визначення будь-якої освітньої технології як здоров'язбережувальної характеризує її якісну сторону, свідчить про те, наскільки під час реалізації цієї технології вирішується завдання

збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу, фіксує відповідні пріоритети в ідеології і принципах педагогічної діяльності.

Основними компонентами здоров'язбереження в освітньому просторі економічного ВНЗ є: *аксіологічний*, що виявляється в усвідомленні студентами вищої цінності власного здоров'я, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя; *гносеологічний*, пов'язаний з оволодінням необхідними для процесу здоров'язбереження знаннями і вміннями, пізнанням своїх потенційних здібностей і можливостей, інтересом до вивчення різних методик оздоровлення і зміцнення організму; *діяльнісний*, що передбачає оволодіння способами здоров'язбережувальної діяльності, спрямованими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії, формування життєво важливих якостей, які підвищують загальну працездатність; *вольовий*, що передбачає формування позитивних емоцій, прагнення здійснювати здоровий спосіб життя, аналізувати зміст та результати здоров'язбережувальної діяльності, вносити в неї відповідні корективи.

Здоров'язбережувальні технології реалізують такі функції: *формувальну*, що здійснюється на основі біологічних і соціальних закономірностей становлення особистості, спадкових якостей, які обумовлюють індивідуальні фізичні і психічні властивості; *інформативно-комунікативну*, що забезпечує трансляцію досвіду організації здорового способу життя, наступність традицій, ціннісних орієнтацій, які формують дбайливе ставлення до власного здоров'я і життя; *діагностичну*, що спрямована на моніторинг розвитку студентів на основі прогностичного контролю, порівняння зусиль і дій педагога відповідно до їх природних можливостей; *адаптивну*, що передбачає виховання в студентів налаштованості на здоровий спосіб життя, оптимізацію стану власного організму і підвищення стійкості до стресогенних чинників природного і соціального середовища; *рефлексивну*, що полягає в переосмисленні попереднього особистісного досвіду щодо збереження здоров'я; *інтеграційну*, що об'єднує освітні стандарти у сфері фізичного виховання, різні наукові концепції і системи виховання, народний досвід збереження здоров'я підростаючого покоління.

Здоров'язбережувальні технології за характером діяльності основних суб'єктів умовно поділяють на вузькоспеціалізовані та комплексні. До вузькоспеціалізованих належать такі здоров'язбережувальні технології: медичні (технології профілактики захворювань, корекції і реабілітації соматичного здоров'я, санітарно-гігієнічної діяльності); освітні (сприяють збереженню здоров'я в процесі навчання і виховання); соціальні (технології організації здорового способу життя, профілактики і корекції девіантної поведінки); психологічні (технології профілактики і психокорекції психічних відхилень особистісного та інтелектуального розвитку).

До комплексних здоров'язбережувальних технологій належать: технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я (фізкультурно-оздоровчі і

валеологічні); педагогічні технології, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я; технології, що формують здоровий спосіб життя. Мета всіх здоров'язбережувальних педагогічних технологій – сформувати в студентів знання, уміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати одержані знання в повсякденному житті.

Результати аналізу наукової літератури та емпіричного досвіду підготовки майбутніх фахівців у вищій економічній школі дали змогу визначити найбільш оптимальні умови реалізації здоров'язбереження: формування ціннісного ставлення до здоров'я; валеологізація змісту освіти у процесі вивчення навчальних дисципліни: фізичне виховання, цивільна оборона, основи медичних знань, захист Вітчизни, безпека життєдіяльності; валеологізація виховного процесу; організація моніторингу змісту і результатів професійної підготовки фахівців з позицій здоров'язбереження.

У II розділі **«Експериментальне дослідження ефективності педагогічних здоров'язбережувальних технологій у практиці вищої економічної школи»** визначено мету, завдання і логіку дослідно-експериментальної роботи, проаналізовано стан реалізації здоров'язбережувальних технологій у вищих навчальних закладах економічного профілю, змодельовано та експериментально перевірено здоров'язбережувальну технологію, а також методику реалізації педагогічних умов як компонента педагогічної технології, узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

Здоров'язбережувальна технологія насамперед передбачає діагностику рівня освіченості і стану здоров'я студентів за виділеними критеріями і показниками. До основних критеріїв визначення рівнів готовності до здоров'язбереження належать: мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, фізкультурно-оздоровчий і рефлексивно-корегувальний. Вираженість критеріїв відображена в таких показниках: мотиваційний критерій (зацікавленість інформацією науково-практичного характеру щодо здоров'язбережувальної діяльності, внутрішня потреба в реалізації здорового способу життя); когнітивно-пізнавальний (сформованість теоретико-прикладних знань в галузі здоров'язбереження); фізкультурно-оздоровчий (сформованість умінь і навичок в галузі реалізації здорового способу життя); рефлексивно-корегувальний (здатність до адекватної самооцінки себе як суб'єкта освітнього здоров'язбережувального процесу).

Комплексне використання визначених критеріїв і показників дало змогу діагностувати готовність майбутніх економістів до здоров'язбереження, яка є метою і результатом реалізації педагогічних здоров'язбережувальних технологій. У процесі оцінки властивостей здоров'я виділено три рівні (*елементарний, середній, високий*), що характеризують відповідно наявність негативних, нейтральних і позитивних тенденцій у значеннях кожного з показників.

У процесі моделювання педагогічної технології формування здоров'язбереження були проведені дослідження, спрямовані на аналіз стану здоров'я і способу життя студентів економічного університету. Отримані дані свідчать, що в більшості студентів відсутня установка

на здоровий спосіб життя. Основними причинами розвитку функціональних розладів в опитаних є гіподинамія (60%), що у поєднанні з неправильним харчуванням (52%) призводить до надлишку маси тіла: у 33% опитаних юнаків і в 45% – дівчат. 33% юнаків мають таку шкідливу звичку, як паління, 78% не займаються аутотренінгом, незважаючи на те, що практично усі скаржаться на дратівливість, підвищену психоемоційну реактивність.

Результати аналізу наукової літератури та констатувального етапу експерименту стали основою моделювання процесу здоров'язбереження в економічному ВНЗ (рис.1). У формуванні здоров'язбережувального освітнього процесу важливе місце належить системному підходу, який можна представити як взаємодію двох блоків: освітнього й інфраструктурного.

Модель дала змогу побудувати експериментальну технологію, спрямовану на формування сталої життєвої установки на здоров'я, здоровий спосіб життя. Процес експериментального навчання був пов'язаний з формуванням системи наукових уявлень про здоров'я, здоров'язбереження, валеологічну грамотність і компетентність; оволодінням уміннями і навичками збереження й удосконалення особистого здоров'я. Процес виховання передбачав формування ціннісного ставлення до здоров'я і здорового способу життя, валеологічної культури як невід'ємної частини загальної і професійної культури особистості.

Для проведення педагогічного експерименту було обрано групи з більш низькими показниками розвитку мотивації здоров'язбереження, ніж у масовому досвіді.

З огляду на вихідний стан здоров'язбереження, а також висновки дослідників про те, що формування мотивації на низьких рівнях розвитку протікає значно повільніше, ніж на високих (О. Гребенюк, В. Гульчевська й ін.), процес формування здоров'язбереження був умовно поділений на три етапи:

1 етап – *діагностико-мотиваційний* – забезпечував ліквідацію значних вад у переконаннях і мотивах щодо здоров'язбереження більшості студентів. У ході цього етапу формувалося позитивне ставлення та інтерес до здоров'язбереження, усвідомлення його соціальної й особистісної значущості, тобто зароджувалися окремі соціально цінні мотиви.

2 етап – *формувально-корекційний* – передбачав формування стійкої мотивації здоров'язбереження, для якої характерні: інтерес до проблеми, переконаність, що здоров'язбереження є важливою умовою самовдосконалення і професійного становлення, прагнення до самоосвіти в галузі здоров'язбереження, самооцінки і корекції окремих компонентів життєдіяльності з позиції здоров'я.

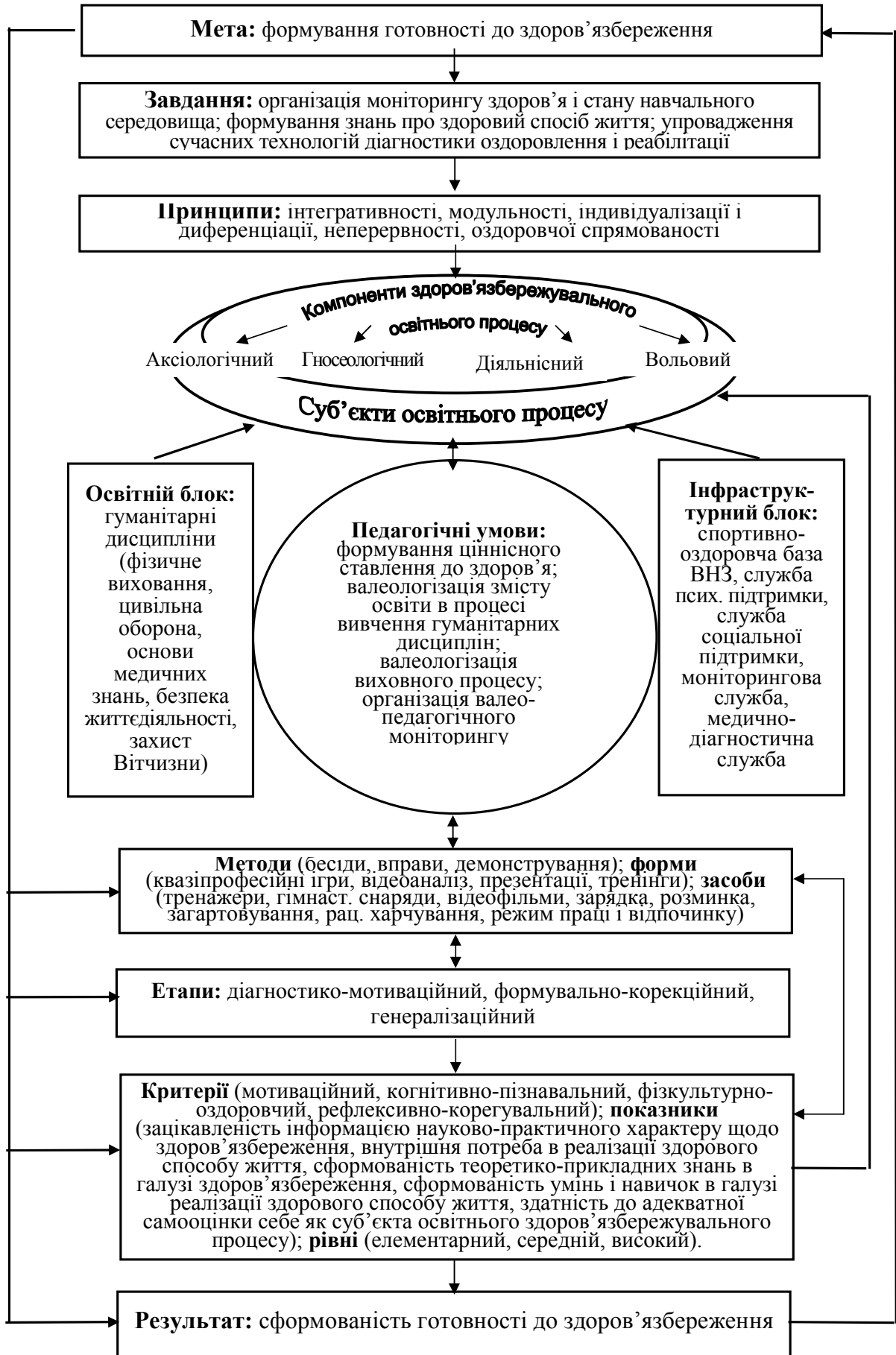

Рис. 2.1. Модель педагогічної технології формування здоров'язбереження студентів економічного ВНЗ

3 етап – *генералізаційний* – забезпечував становлення цілісної мотивації здоров'язбереження, коли чіткою стає ієрархія мотивів. Інтерес до проблеми здоров'язбереження збігається з усвідомленням його значущості в професійній діяльності. Стійким стало прагнення до самоосвіти в галузі здоров'язбереження. Студенти у процесі занять творчо проектували свою повсякденну, навчальну діяльність з позицій здоров'язбереження, активно брали участь у вирішенні валеологічних завдань.

Для реалізації технології, впливу змісту гуманітарних дисциплін і педагогічних умов найбільш результативними в процесі формування здоров'язбереження були такі прийоми:

- насичення змісту гуманітарних предметів історичними довідками, а також сучасними уявленнями про валеологічні принципи організації життєдіяльності людини;
- показ альтернативних підходів у розумінні сутності здоров'язбереження;
- демонстрування досягнень сучасної медичної і педагогічної науки в галузі оздоровлення людей;
- формування зацікавленості досліджуванним матеріалом (цікаві наукові дані, емпіричні спостереження, парадоксальні факти і т.п.);
- розкриття наукової і практичної значущості здоров'я і способів його підтримки;
- показ необхідності здоров'язбереження для продуктивного навчання у ВНЗ, для майбутньої професійної діяльності, для самовдосконалення;
- створення програм здоров'язбереження через аналіз власного способу життя з позицій здоров'язбереження, розробка власної програми здоров'язбереження відповідно до індивідуальних особливостей, а також особливостей майбутньої професійної діяльності.

Аналіз та обговорення програм здоров'язбереження здійснювалися в процесі проведення круглих столів на заняттях з курсу «Безпека життєдіяльності», «Основи медичних знань», «Цивільна оборона», організація фізичних вправ і тренінгів під час занять з «Фізичного виховання».

Запропонований комплекс прийомів спрямований на те, щоб створити в майбутніх економістів нові враження, сформувавши подив, спонукати їх до роздумів, міркувань про зміст людського життя, роль здоров'я в житті людини і його значення для професійної самореалізації.

Таким чином, дослідно-експериментальна робота вирішила поставлені завдання перевірки ефективності педагогічної технології і підтвердження впливу виділених педагогічних умов на результативність процесу розвитку здоров'язбереження студентів, виявлення динаміки його компонентів.

Педагогічний моніторинг передбачав відстеження і постійну діагностику фізіологічних показників здоров'я студентів, їхнього способу життя, поведінки, а також успішності у процесі навчання, участі в освітньому і виховному процесі ВНЗ.

Ураховуючи виокремлені критерії і показники компонентів здоров'язбереження, визначено рівні готовності у студентів контрольних та експериментальних груп.

Таблиця 1

Рівні сформованості готовності до здоров'язбереження
на формувальному етапі експерименту

Рівень	Експериментальна група (143)				Контрольна група (141)			
	До експерименту		Після експерименту		До експерименту		Після експерименту	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Елементарний	41	28,7	16	11,2	40	28,4	36	25,6
Достатній	78	54,5	82	57,3	77	54,6	79	56,0
Високий	24	16,8	45	31,5	24	17,0	26	18,4

Отримані дані свідчать, що в результаті реалізації педагогічної здоров'язбережувальної технології в експериментальній групі суттєво збільшилася кількість студентів з високим рівнем сформованості здоров'язбереження (було 16,8%, стало 31,5%); значні зміни відбулися у показниках елементарного рівня: якщо до початку експерименту студентів, які знаходилися на цьому рівні, було 28,7%, то після дослідної роботи їх стало 11,2%. У контрольній групі кількість респондентів з високим рівнем сформованості здоров'язбереження збільшилась всього на 1,4%. На 2,8% зменшилась кількість студентів з елементарним рівнем. Це можна пояснити сприятливими умовами освітньо-розвивального середовища, стимулюванням здорового способу життя з боку викладачів.

Таким чином, можна стверджувати, що динаміка розвитку компонентів здоров'язбереження студентів зумовлена не випадковими причинами, а є наслідком реалізації розробленої педагогічної технології здоров'язбереження в економічному ВНЗ.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Ураховуючи достатньо складну і напружену соціально-економічну ситуацію в Україні, зниження економічного добробуту населення, невідповідність умов навчального навантаження віковим можливостям студентства, питання охорони і зміцнення здоров'я є найважливішою складовою освітнього процесу у вищих навчальних закладах різних форм і рівнів акредитації. Водночас, як свідчать численні дослідження, залишається досить низькою реалізація оздоровчого (здоров'язбережувального) потенціалу освітнього закладу. Одним з можливих способів розв'язання цієї проблеми є розробка і впровадження технологій здоров'язбереження як компонента професійної підготовки студентів.

2. Результати проведених досліджень з виявлення особливостей трудової діяльності економістів свідчать, що серед факторів, які негативно впливають на продуктивність праці, можна назвати такі: специфіка робочої пози, монотонність виробничої діяльності, малорухливість, напруженість зорового аналізатора, зосередженість і концентрація уваги. Однак емпіричне дослідження свідчить, що до професійно важливих якостей працівників розумової праці належать швидкість рухів, стійкість і переключення уваги, точність рухів і витривалість.

За результатами констатувального зрізу з'ясовано, що до основних причин зниження рівня особистісного розвитку майбутніх економістів у процесі професійної підготовки належать: нераціональна організація навчального процесу (дисбаланс між лекційними і семінарськими заняттями, обмежений час на підготовку індивідуальних завдань); невідповідність методів і методик навчання індивідуальним особливостям студентів, рівню пізнавальної активності; низька ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи; підвищені навчальні навантаження; наявність шкідливих звичок.

3. У педагогічному значенні феномен здоров'язбереження є поліфункціональною соціально-освітньою системою, що поєднує на гуманістичній (природовідповідній) основі освітні, спонукальні, аксіологічні та інструментальні фактори.

Для успішного вирішення завдань дослідження було уточнено поняття «здоров'язбереження», «здоровий спосіб життя», «здоров'язбережувальна технологія», «здоров'язбережувальна діяльність», «готовність до здоров'язбереження». Готовність до здоров'язбереження визначено як сукупність фізкультурно-педагогічних знань, умінь, навичок, мотивів, ставлень, досвіду, спрямованих на здоров'язбережувальну професійну діяльність і здоровий спосіб життя.

4. Визначення будь-якої освітньої технології як здоров'язбережувальної характеризує її якісну сторону, свідчить про те, наскільки під час реалізації цієї технології вирішується завдання збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу, фіксує відповідні пріоритети в ідеології і принципах педагогічної діяльності. Це так званий показник того, чи «стягується» з тих, кого навчають, своєрідна «плата» за здобуту освіту у формі ненавмисного нанесення збитку їхньому здоров'ю.

5. Основними компонентами здоров'язбереження в освітньому процесі економічного ВНЗ є: *аксіологічний*, що виявляється в усвідомленні студентами вищої цінності власного здоров'я, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя, що дає змогу реалізувати поставлені цілі, розумові і фізичні можливості; *гносеологічний*, пов'язаний з оволодінням необхідних для процесу здоров'язбереження знань і вмінь, пізнанням своїх потенційних здібностей і можливостей, інтересом до вивчення літератури з цього питання, різних методик оздоровлення і зміцнення організму; *діяльнісний*, що передбачає оволодіння способами здоров'язбережувальної

діяльності, спрямованими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії, формування життєво важливих якостей, які підвищують загальну працездатність; *вольовий*, який передбачає формування позитивних емоцій, прагнення здійснювати здоровий спосіб життя, аналізувати зміст та результати здоров'язбережувальної діяльності, вносити в неї відповідні корективи.

6. У науковій літературі виокремлено такі типи і види технологій: здоров'язбережувальні (профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація здорового харчування); оздоровчі (фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, артотерапія); технології навчання здоров'ю (включення відповідних тем чи окремих питань з проблем здоров'язбереження до змісту предметів гуманітарного циклу); виховання культури здоров'я (факультативні заняття, позааудиторні заходи, фестивалі, конкурси, змагання тощо).

Окрім цього, здоров'язбережувальні технології за характером діяльності основних суб'єктів поділяють на вузькоспеціалізовані та комплексні. До вузькоспеціалізованих належать медичні, освітні, соціальні, психологічні здоров'язбережувальні технології.

Комплексні технології охоплюють: технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я (фізкультурно-оздоровчі і валеологічні); педагогічні технології, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я; технології, що формують здоровий спосіб життя.

Здоров'язбережувальні технології реалізують низку функцій: формувальну, інформативно-комунікативну, діагностичну, адаптивну, рефлексивну, інтеграційну.

7. Серед основних критеріїв визначення рівнів готовності до здоров'язбереження виокремлено: *мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, фізкультурно-оздоровчий і рефлексивно-корегувальний*. Кожен із критеріїв конкретизований у відповідних показниках.

Комплексне використання визначених критеріїв і показників дало змогу діагностувати готовність майбутніх економістів до здоров'язбереження, яка є метою і результатом реалізації педагогічної здоров'язбережувальної технології. Виділено три основних рівні готовності: елементарний, середній, високий.

8. У процесі дослідження розроблено модель педагогічної здоров'язбережувальної технології формування здоров'язбереження майбутніх економістів. Вона слугує теоретико-методологічною і практичною основою реалізації основних цілей здорового способу життя. Педагогічна модель забезпечує цілеспрямований характер змісту, логіки, прогнозування результатів процесу формування готовності до здоров'язбереження. Вона містить *мету, завдання, специфічні принципи* (інтегративності, модульності, індивідуалізації і диференціації, неперервності, оздоровчої спрямованості), *компоненти здоров'язбереження, критерії і рівні сформованості* здоров'язбережувальної компетентності; *етапи* освітнього процесу (діагностико-

мотиваційний, формувально-корекційний, генералізаційний), *педагогічні умови* формування здоров'язбереження (виховання ціннісного ставлення до здоров'я; валеологізація змісту освіти в процесі вивчення навчальних дисципліни: фізичне виховання, цивільна оборона, основи медичних знань, захист Вітчизни, безпека життєдіяльності; валеологізація виховного процесу; організація моніторингу змісту і результатів професійної підготовки фахівців з позицій здоров'язбереження).

9. Розроблена на основі моделі здоров'язбережувальна технологія охоплює змістовий, процесуальний та організаційно-управлінський компоненти освітнього процесу, торкаючись навчального змісту, методів і форм організації навчання. Вона забезпечує продуктивну реалізацію принципів інтегративності, неперервності, оздоровчої спрямованості, диференціації й індивідуалізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі широкого використання в освітньому процесі інноваційних методів навчання, результативного багаторівневого контролю за засвоєнням знань, умінь, індивідуального темпу навчальної діяльності студентів, забезпечення посиленої мотивації навчання.

Педагогічна технологія містить мету, критерії діагностики ефективності освітнього процесу, її зміст представлений медико-біологічними, психолого-педагогічними і фізкультурними основами здоров'язбереження, вона містить форми (традиційні: лекції, практичні, лабораторні, семінарські заняття; інноваційні: квазіпрофесійні ігри, відеоаналіз, презентації, тренінги); методи (теоретичні: бесіда, дискусія; наочні: демонстрування моделей, схем; практичні: вправи, ситуативні задачі); засоби (дидактичні: навчально-методичні комплекси; інструментальні: тренажери, гімнастичні снаряди; мультимедійні: презентації, відеофільми, електронні підручники, електронні альбоми схем) реалізації освітнього процесу.

Представлена в дослідженні технологія одержала експериментальну перевірку через апробацію адаптованого до практики освіти варіанта її реалізації, що будувався з урахуванням реального стану здоров'я і рівня освіченості студентів економічного ВНЗ.

10. Результати моніторингу готовності до здоров'язбереження дали змогу визначити загальний рівень її сформованості.

Отримані дані свідчать, що в результаті реалізації педагогічної здоров'язбережувальної технології в експериментальній групі суттєво збільшилася кількість студентів з високим рівнем сформованості готовності до здоров'язбереження (було 16,8%, стало 31,5%); значні зміни відбулися у показниках елементарного рівня: якщо до початку експерименту студентів, які знаходилися на цьому рівні, було 28,7%, то після дослідної роботи їх стало 11,2%. У контрольній групі кількість респондентів з високим рівнем сформованості здоров'язбереження збільшилась всього на 1,4%. На 2,8% зменшилась кількість студентів з елементарним рівнем. Це можна пояснити сприятливими умовами освітньо-розвивального середовища, стимулюванням здорового способу життя з боку викладачів дисциплін гуманітарного циклу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці навчальних та індивідуальних програм здоров'язбережувальної освіти студентів ВНЗ; визначенні ролі здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі на різних ступенях професійної освіти; вивченні зарубіжного досвіду організації здоров'язбереження студентів.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Монографії, навчальні посібники, програми і методичні рекомендації

1. Палічук Ю. І. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : метод. рекомендації / Ю. І. Палічук // Чернівці : Вид-во БДФА, 2011. – 35 с.

Статті у фахових виданнях

2. Палічук Ю. І. Здоров'язбереження як фактор гуманізації навчально-виховного процесу вищої економічної школи / Ю. І. Палічук // Педагогіка та психологія. /Збірник наукових праць., – Чернівці, 2009. – Вип.490. – С. 105–112.

3. Палічук Ю. І. Народна дидактика як основа моделювання здоров'язберігаючого освітнього процесу вищої школи / Ю. І. Палічук // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. 35. – С. 169–173.

4. Палічук Ю. І. Педагогічні умови реалізації здоров'язбережувальних технологій в освітньому просторі економічного вищого навчального закладу / Ю. І. Палічук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка, психологія. – Вінниця, 2010. – Вип. 31. – С. 335–340.

5. Палічук Ю. І. Структура, зміст і функції здоров'язбереження в освітньому процесі економічного вищого навчального закладу / Ю. І. Палічук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 4. – С. 56–62.

Інші публікації

6. Палічук Ю. І. Вплив фізичної культури, спорту на виховання інтелектуальних, моральних якостей / Ю. І. Палічук, І. В. Кречун // Роль фізичної культури і спорту у гармонійному вихованні студентської і учнівської молоді : збірник наукових праць з галузі фізичної культури та спорту : за матеріалами II регіональної наукової конференції (20–23 квітня 2006 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ, 2006. – С. 101–104.

7. Палічук Ю. І. Здоровий спосіб життя студентів фінансистів БДФА / Ю. І. Палічук, А. Чорний // Фізична культура та спорт у навчальних закладах східноєвропейських країн : І

міжнародна науково-практична конференція (13-15 травня 2010 р., м. Чернівці) – Чернівці, 2010. – С. 139–143.

8. Палічук Ю. І. Здоров'язбереження у вищих навчальних закладах економічного профілю / Ю. І. Палічук, В. М. Чайка // Фізична культура та спорт у навчальних закладах східно-європейських країн : I міжнародна науково-практична конференція (13–15 травня 2010 р., м. Чернівці). – Чернівці, 2010. – С. 133–138.

9. Палічук Ю. І. Здоров'язбереження у системи вищої освіти економічного профілю / Ю. І. Палічук // Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання та спорту у навчальних закладах України : VII всеукр. наук.-практ. конф. (12–13 травня 2011 р., м. Чернівці). – Чернівці, 2011. – С. 348–353.

10. Палічук Ю. І. Здоров'язбереження як освітня цінність та педагогічна категорія / Ю. І. Палічук, В. М. Чайка // Сприяння здоров'ю дітей та молоді: теоретико-методичні аспекти : матеріали IV Міжнародної соціально-педагогічної конференції (29–30 вересня 2009 р., м. Луцьк). – Луцьк, 2009. – С. 275–286.

11. Палічук Ю. І. Спортивно-масова робота серед студентів економічних вищих навчальних закладів / Ю. І. Палічук, С. В. Склярчук // Буковинський науковий спортивний вісник. – Чернівці, 2007. – Вип. 3. – С. 34–36.

12. Палічук Ю. І. Стан здоров'я молоді та проблеми популярності фізичної культури і фізичного виховання у навчальних закладах України / Ю. І. Палічук // Науковий вісник БДФА. Гуманітарні науки. – Чернівці, 2009. – Вип. 1. – С. 177–181.

Палічук Ю.І. Педагогічні здоров'язбережувальні технології в системі підготовки фахівців економічного профілю. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011.

У дисертації обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну здоров'язбережувальну технологію, що відображає взаємозв'язок діагностичної мети, завдань, методологічних підходів, специфічних принципів, компонентів здоров'язбереження, етапів, педагогічних умов (формування ціннісного ставлення до здоров'я; валеологізація змісту освіти в процесі вивчення навчальних дисциплін, валеологізація виховного процесу; організація валео-педагогічного моніторингу), критеріїв і показників для визначення рівнів готовності до здоров'язбереження як результату дослідно-експериментальної роботи.

Виокремлено основні компоненти здоров'язбереження (аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний, вольовий), конкретизовано змістовий компонент здоров'язбереження, що охоплює

розумове, фізичне, психогігієнічне, моральне, екологічне і статеве виховання студентської молоді; уточнено функції здоров'язбереження (формувальна, інформативно-комунікативна, діагностична, адаптивна, рефлексивна, інтеграційна).

Підготовлено методичні рекомендації, спрямовані на розробку та реалізацію індивідуальних програм здоров'язбереження суб'єктів освітнього процесу вищої економічної школи.

Ключові слова: педагогічні здоров'язбережувальні технології, професійна підготовка майбутнього економіста, компоненти і функції здоров'язбереження, модель здоров'язбережувальної технології, педагогічні умови формування готовності до здоров'язбереження.

Паличук Ю. И. Педагогические здоровьесберегающие технологии в системе подготовки специалистов экономического профиля. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2011.

В диссертации определены основные понятия исследования «здоровьесбережение», «здоровый образ жизни», «здоровьесберегающая технология», «здоровьесберегающая деятельность», «готовность к здоровьесбережению». Готовность к здоровьесбережению рассматривается как совокупность физкультурно-педагогических знаний, умений, навыков, мотивов, отношений, опыта, направленных на здоровьесберегающую профессиональную деятельность и здоровый образ жизни.

На основании результатов диагностического среза к основным причинам снижения уровня личностного развития будущих экономистов в процессе профессиональной подготовки принадлежат: несоответствие методов и методик обучения индивидуальным особенностям студентов, уровню познавательной активности; низкая эффективность физкультурно-оздоровительной работы; повышенные учебные нагрузки; наличие вредных привычек.

Основными компонентами здоровьесбережения в образовательном процессе экономического вуза являются: аксиологический, который предполагает осознание студентами высшей ценности собственного здоровья, убежденности в необходимости вести здоровый образ жизни; гносеологический, связанный с овладением необходимыми для процесса здоровьесбережения знаниями и умениями, познанием своих потенциальных способностей и возможностей; деятельностный, который предусматривает овладение способами здоровьесберегающей деятельности, направленными на повышение двигательной активности, предупреждение гиподинамии, формирование жизненно важных качеств; волевой, который предусматривает

стремление осуществлять здоровый образ жизни, анализировать содержание и результаты здоровьесберегающей деятельности.

В работе выделены типы и виды технологий: здоровьесберегающие (профилактические прививки, обеспечение двигательной активности, витаминизация, организация здорового питания); оздоровительные (физическая подготовка, физиотерапия, ароматерапия, закаливание, гимнастика, массаж, фитотерапия, артотерапия); технологии обучения здоровью (включение соответствующих тем или отдельных вопросов по проблемам здоровьесбережения в содержание предметов гуманитарного цикла); воспитание культуры здоровья (факультативные занятия, внеаудиторные мероприятия, фестивали, конкурсы, соревнования и т. п.).

Кроме этого здоровьесберегающие технологии по характеру деятельности основных субъектов разделены на узкоспециализированные и комплексные. К узкоспециализированным принадлежат медицинские, образовательные, социальные, психологические здоровьесберегающих технологии.

Комплексные технологии охватывают: технологии комплексной профилактики заболеваний, коррекции и реабилитации здоровья (физкультурно-оздоровительные и валеологические); педагогические технологии, которые способствуют сохранению и укреплению здоровья; технологии, которые формируют здоровый образ жизни.

Здоровьесберегающие технологии реализовывают ряд функций: формирующую, информационно-коммуникативную, диагностическую, адаптационную, рефлексивную, интеграционную.

В диссертации на основании структурно-функциональной модели обоснована и экспериментально проверена педагогическая здоровьесберегающая технология, которая отображает взаимосвязь диагностической цели, задач, методологических подходов (системный, личностно-деятельностный, междисциплинарный), специфических принципов, компонентов здоровьесбережения, этапов, педагогических условий (формирование ценностного отношения к здоровью; валеологизация содержания образования в процессе изучения гуманитарных дисциплин; валеологизация воспитательного процесса; организация валеолого-педагогического мониторинга), критериев и показателей определения уровней сформированности готовности к здоровьесбережению как результата опытно-экспериментальной работы.

Определены основные компоненты здоровьесбережения (аксиологический, гносеологический, деятельностный, волевой), конкретизирован содержательный компонент здоровьесбережения, который охватывает умственное, физическое, психогигиеническое, моральное, экологическое и половое воспитание студенческой молодежи; уточнены функции здоровьесбережения (формирующая, информационно-коммуникативная, диагностическая, адаптационная, рефлексивная, интеграционная). Определены критерии (мотивационный,

когнитивно-познавательный, физкультурно-оздоровительный, рефлексивно-корректирующий) и уровневые показатели сформированности готовности к здоровьесохранению.

Подготовлены методические рекомендации, направленные на разработку и реализацию индивидуальных программ здоровьесбережения субъектов образовательного процесса высшей экономической школы. Разработан и апробирован научно-методический комплекс обеспечения процесса здоровьесбережения будущих экономистов.

Ключевые слова: педагогические здоровьесберегающие технологии, профессиональная подготовка будущего экономиста, компоненты и функции здоровьесбережения, модель здоровьесберегающей технологии, педагогические условия формирования готовности к здоровьесбережению.

Palichuk Yu. I. Pedagogical health-preserving technologies in the system of specialists' majoring in Economics training. – Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and methods of professional education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. – Ternopil, 2011.

In the scientific thesis pedagogical health-preserving technology, that reflects interconnection of diagnostic aim, tasks, methodological approaches, specific principles, components of health preservation, stages, pedagogical conditions (formation of value attitude towards health; valeologization of the content of education in the process of mastering the disciplines, valeologization of the process of upbringing; organization of valeo-pedagogical monitoring), criteria and indicators to measure the levels of readiness for health-preserving activity as a result of research experimental activity have been substantiated and experimentally tested.

The core components of health preservation (axiological, gnoseological, activity-oriented, volitional) have been delineated, the content component of health preservation, comprising mental, physical psycho-hygienic, moral, ecological and sexual education of students has been specified; the functions of health preservation (forming, informative and communicative, diagnostic, adaptive, reflexive, integrative) have been specified.

Methodical recommendations, directed at development and implementation of individual programs of the educational process subjects' health preservation in higher economic school have been prepared.

Key words: pedagogical health-preserving technologies, professional training of a future economist, components and functions of health preservation, model of health-preserving technology, pedagogical conditions of developing readiness for health preservation.

Підписано до друку 15.12.2011 р. Формат 60x90/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 95

Редакційно-видавничий відділ
Буковинського державного
фінансово-економічного університету
58000, м. Чернівці, вул. Штерна, 1